Anteckningar om svenska skalbaggar. XV

Av

THURE PALM

Loricera pilicornis F. — Denna arts utveckling i Sverige synes försiggå oregelbundet. Vid Borgeby (Sk) fann jag den 25/6 61 i almskogens markförna små och medelstora larver (3—7 mm) men samtidigt under lös bark på almstubbar flera puppor, av vilka en kläcktes den 30/6. I Ö. Kalix (Nb) hittade jag den 23/8 56 under mossa på gamla vindfällen av gran flera puppor och nykläckta imagines. Det normala skall enligt Lindroth vara kläckning på sensommaren och imagoövervintring.

Trechus obtusus Er. — Doc. Åke Holm har varit vänlig överlämna några rör med skalbaggar, som han tagit vara på i samband med insamling av spindlar vid Ankarvattnet (Jmt. Frostvikens sn) sommaren 1951. I ett av rören fanns ej mindre än 26 ex. av *Trechus obtusus* (insamlade den 28/6), vilket tyder på att denna art ej var ovanlig på den undersökta lokalen. Från *T. quadristriatus* Schrank skiljes den säkert på penisformen och den inre byggnaden hos detta organ samt på förkrympta flygvingar.[1] Däremot torde supraorbitalpunktens läge i förhållande till ögat ej alltid vara en pålitlig karaktär.

Badister meridionalis Puel (*Kineli* Makólski). — I Opusc. Ent. 1961 s. 199—202 redogör C. H. Lindroth för våra rödbrokiga *Badister*-arter och påvisar, att de äro fyra: *unipustulatus* Bon., *bipustulatus* F., *lacertosus* Sturm och *meridionalis* Puel, den senare en nyhet för den svenska faunan. Av *B. meridionalis* hade han sett ex. från Möckelmossen på Öland (1 ♂, 2 ♀♀) och från När på Gotland (1 ♂). Med anledning därav gick jag igenom mitt material av *B.* »*lacertosus*» och fann då 2 ♂♂ och 1 ♀, som med någon tvekan kunde hänföras till *meridionalis*. Prof. Lindroth, som varit vänlig granska mina ex., har bekräftat att det verkligen är fråga om den arten. Även dessa ex. äro tagna på Resmoalvaret i driftrand av löv och gräs vid östra kanten av Möckelmossen den 21/5 57.

Harpalus (Ophonus) rupicola Sturm. — Alla fynd av denna art utanför Gotland torde vara av intresse. Den 20/6 61 tog jag en ♂ på Öland, märkvärdigt nog inte på öppen grusmark (som är den vanliga biotopen) utan nästan på dess motsats: i Halltorps hage på fuktig myllrik mark bland löv vid ett litet kärr.

---

[1] I Danmark har dock tagits *obtusus*-ex. med utvecklade flygvingar.

Philonthus (Gabrius) sphagnicola Sjöberg. — Denna staphylinid har hittills endast varit känd i två svenska ex., båda ♂♂. Den 1/7 61 erhöll doc. Åke Holm 1 ♂ och 2 ♀♀ av arten på Ryggmossen (Upl. Bälinge sn), en bortåt 100 hektar stor högmosse av ursprunglig typ, numera naturfredad. Den är ställvis bevuxen med tall och har ljung över nästan hela sin yta. Djuren togs tillvara tillsammans med spindlar och andra skalbaggar i ett par s.k. glykolfällor, som utsatts ett par veckor tidigare i mossplanet ett stycke från laggen. Det intressanta fyndet bekräftar, att *Ph. sphagnicola*, såsom Sjöberg alldeles riktigt förmodade (jfr Ent. Tidskr. 1950 s. 159—160), är ett äkta Sphagnumdjur. Det blev beskrivet först år 1950 och har väl på grund av särpräglat levnadssätt länge kunnat undgå upptäckt. Den vanligaste skalbaggen på samma lokal är *Agonum ericeti* Panz.

Även honan av *Ph. sphagnicola* är, i motsats till de flesta andra arterna i undersläktet, lätt att känna igen på antennernas och benens mörka färg, tydligt tvärbreda 6.—10. antennleder och korta täckvingar.

Staphylinus latebricola Grav. — Den 20/6 61 insamlade jag under mossflak på stora stenar i Halltorps hage (Öl) sex till synes fullväxta larver av denna art. Två av dem hemfördes levande, men det dröjde till den 17/7 resp. 28/7, innan förpuppning ägde rum. De kläcktes den 5/8 resp. 15/8.

S. aeneocephalus De Geer. — Den 23/6 61 under luckert växttäcke med mossor, lavar och örter på berghäll i Karlskronatrakten (Bl) en stor larv, som blev puppa den 27/6 och kläcktes den 15/7.

S. picipennis F. — Den 21/6 61 under mossa vid stenmur på Resmo alvar (Öl) en puppa, som kläcktes den 7/7.

Emus hirtus L. — Den 29/6 61 en förpuppningsfärdig larv i bottnen av en hög torkad kospillning på gräsbeväxt sand vid Björkaåns utlopp i Vombsjön (Sk. Björka sn). Larven blev puppa den 5/7 och fullbildad skalbagge den 26/7.

Horion (senast i Jh. Ver. vaterl. Naturkde. Würtemberg 1961, s. 260) anser, att denna värmeälskande art i Tyskland ej har varaktig bosättning utan att de flesta fynden där gälla från mediterrana eller submediterrana områden influgna exemplar. Under gynnsamma klimatperioder kan dock en kortare tillfällig bosättning förekomma. Ännu mindre förutsättningar att vara autokton bör ju *Emus* ha i vårt kallare klimat, ehuru man å andra sidan har svårt att föreställa sig skalbaggen tillryggalägga så lång flygsträcka, som det skulle vara fråga om. Av intresse är emellertid få säkert konstaterat, att den k a n genomgå sin utveckling så långt norrut som i Sverige. Sannolikt förmår den överleva vintern också hos oss, ty därpå peka de tidiga fynd av imagines som gjorts på Öland i slutet av maj (Ent. Tidskr. 1919 s. 182) samt i Skåne den 25/5 (Natur i Göinge 1958 s. 6) och i Småland den 3/6 (Ent. Tidskr. 1947 s. 126).

Ontholestes murinus L. — I torkande kospillning på sandfält vid Kivik (Sk) den 3/7 61 två stora larver, som förpuppade sig 15/7 resp. 19/7 och kläcktes 27/7 resp. 29/7. Några dagar före förpuppningen förfärdigade larverna av spillningen en kokong, i vilken puppan sedan vilade (möjligen en säkerhetsåtgärd till skydd mot rovinsekter i spillningshögen).

Quedius humeralis Steph. (*suturalis* Kiesw.). — En i vårt land säkerligen sällsynt art, av vilken jag tog mina första exemplar (2 ♂♂ och 4 ♀♀, därav 2 nykläckta) den 1/7 61 i en gammal bokskog nära Vombsjön (Sk. Björka sn). De levde där skuggigt bland löv vid kanten av en sump, som matades

med vatten från en källa högre upp i sluttningen. Bland följearter kan bl.a. nämnas: *Staphylinus fulvipes* Scop., *Ocalea picata* Steph. och *O. badia* Er.

Q. humeralis har tidigare ofta förväxlats med närstående arter (jfr t.ex. Not. Entom. 1936 s. 34, Ent. Tidskr. 1935 s. 65), men känns säkert igen bl.a. på färgen och halssköldens form samt framför allt på formen hos penis och paramer. Även i Danmark har arten anträffats på fuktig skogsmark under löv och mossa, särskilt vid kanten av bäckar och sjöar.

Q. pseudolimbatus A. Strand. — En i Norsk Ent. Tidskr. 1938 s. 79—80 beskriven art, som tidigare ej har publicerats från Sverige. Av denna *Quedius* insamlade jag den 7/5 44 3 ♂♂ och 1 ♀ bland fuktiga löv, örtrester, kvistar o.l. i en bäckravin nedanför Bispgårdens järnvägsstation vid Indalsälven (Jmt). Enligt en anteckning i dagboken skulle arten (vilken först uppfattades som *limbatus* Heer) ha varit ganska vanlig på lokalen i fråga, där andra karaktärsdjur voro *Nebria Gyllenhali* Schönh., *Pteroloma Forsstroemi* Gyll., *Atheta luridipennis* Mannh. och *Ocalea latipennis* Sharp.

Q. pseudolimbatus står *limbatus* mycket nära, men skiljes från denna art på något mörkare färg, genomsnittligt något kortare, tätare och mer rivjärnsaktigt punkterade täckvingar, tätare punkterade ryggleder på bakkroppen och något annorlunda formad penis och paramer. Den är tidigare känd från några lokaler i Norge.

Corymbites nigricornis Panz. — Denna knäppare synes speciellt leva på fuktiga älv- och skogsängar med yppig örtvegetation och rikligt inslag av buskar och lövträd samt är där ofta vanlig. Talrika larver i olika storlekar har jag bl.a. funnit den 20/6 61 på stora stenar i Halltorps hage (Öl) under luckert växttäcke med mossor och örter. Av dessa larver förpuppades några den 2—26/7 och utvecklades till imagines den 23/7—10/8.

Dermestes laniarius Ill. — Den 1/7 61 två stora larver under stenar på sandfält i Björka sn (Sk), därav en som blev puppa den 3/7 och imago den 23/7.

Byrrhus arietinus Steff. — Vid undersökningar över coleopter-larvfaunan i och under växttäcket på berghällar i Uppsalatrakten, där larver av *Byrrhus pilula* L. äro mycket vanliga, har också några enstaka imagines (♂♂) av den nordliga *B. arietinus* Steff. erhållits. Detta huvudsakligen på en enda lokal: en tallskog av torr ristyp med rikligt förekommande lav- och mossklädda berghällar. Där anträffade jag den 1/8 61 ävenledes två puppor, som kläcktes den 3/8 och 5/8.

Porcinolus murinus F. — Den 21/6 61 vid Möckelmossen på Resmo alvar (Öl) i torvartat, tunt växttäcke med mest mossor och lavar invid en stenmur sex vaxgula puppor, av vilka fyra kläcktes den 30/6—12/7. Skalbaggarna, som behövde lång tid för att bli fullt utfärgade, gjorde ett främmande intryck, emedan de saknade den gråa jordskorpa, som på marken krypande invidid nästan alltid äro omgivna av. På täckvingarnas mitt framträdde mycket tydligt två tvärband vita hårfläckar, påminnande om *Byrrhus*-arternas färgteckning.

Cucujus cinnaberinus Scop. — Glädjande nog synes denna i Uppland sedan flera år tillbaka fridlysta och av urskogsmiljö beroende art alltjämt förekomma i närheten av Uppsala, där jag 1961 sett talrika larver i asp på såväl de gamla kända lokalerna i Fiby urskog som på en ny lokal i Dalby socken. På den förstnämnda platsen uppträder arten stundom också under barken av vindfällda tallar, som väl bibehållit sin fuktighet.

Pediacus depressus Hbst. — Om denna skalbagges levnadssätt vid Lomma i Skåne har jag förut utförligt redogjort (Opusc. Ent. 1952 s. 85—89). Arten återfanns där den 25/6 59 i stort antal i en biotop, som rätt markerat avvek från den tidigare beskrivna i torra stammar och stubbar av tall med kvarsittande bark. Den nya förekomstplatsen var en hög med utrangerade, murkna furusliprar, delvis övervuxna med en gulaktig svamp (sannolikt den vanliga hussvampen, Merulius lacrimans). På sliprarnas undersida var svampbelägget fuktigt och tätt besatt med små vattendroppar. Där kröpo *Pediacus*-larver i mängd livligt omkring och även en och annan fullbildad skalbagge. Ur svamparnas inre och den murkna veden innanför kunde också imagines grävas fram, och där hittades dessutom åtskilliga puppor. Utanför svampräjongen saknades *Pediacus* helt. Av dessa iakttagelser erhöll man den bestämda uppfattningen, att *Pediacus* var bunden till svampen och det murkna virket innanför, där inga andra smådjur än cucujiden observerades.

Om vad arten egentligen livnär sig av har aldrig full klarhet rått. Man har nog mest menat, att den i likhet med vissa andra cucujider skulle leva av rov eller insektlämningar (exkrementer, gnagmjöl, hudar o.l.). Uteslutet torde dock ingalunda vara, att *Pediacus*-arterna i likhet med t.ex. *Prostomis mandibularis* F. helt eller delvis livnära sig av svampar och svampinfekterad ved. Engelska iakttagelser tyda på detsamma. I »The Entom. Monthly Mag.» 1956 s. 212 omtalar A. A. Allen fynd av *Pediacus depressus* vid tre olika tillfällen »in a yellowish powdery fungus growing on an old railway sleeper, probably of pine».

Cryptophagus cylindrus Kiesw. — Den 8/7 61 exkurrerade Sven Palmqvist och förf. på Kullaberg (Sk), bl.a. inriktade på att i naturen söka få

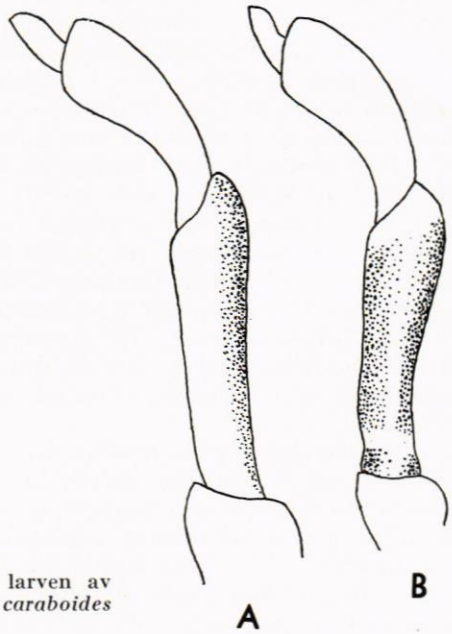

Fig. 1. Vänstra antennen hos den fullvuxna larven av A. *Platycerus caprea* De Geer och B. *Platycerus caraboides* L. — Orig.

kontakt med denna vår minsta och smalaste *Cryptophagus*-art. I en av stormar starkt utglesnad, ca 50-årig granplantering på en östsluttning nära Hjorthagen hade ett av träden avverkats föregående vinter. Dess grenar och topp med ännu kvarsittande gröna eller brunfläckiga, delvis mögliga barr hade lämnats kvar och lågo tryckta mot den rätt fuktiga, mossklädda marken. Avverkningsavfallet skakades över ett stort skynke, och bland mängden av granbarrinsekter (däribland *Quedius tenellus* Grav., *Q. scintillans* Grav., *Atheta myrmecobia* Kr., *Atheta incognita* Sharp, *Atomaria ornata* Herr och *Lathridius rugicollis* Ol. — ingen av dessa arter upptagna av Einar Wirén i hans inventering av Kullabergs coleopterfauna) kunde också ett 10-tal ex. av *Cryptophagus cylindrus* tillvaratagas. Denna art är, synes det, en utpräglad barrskogsinsekt och har tidigare på liknande sätt insamlats av Israelson och Palmqvist i Hässleholmstrakten.

Platycerus-arternas larver. — Av *P. caprea* De Geer har jag granskat 8 och av *P. caraboides* L. 14 i det närmaste fullvuxna larver, som tagits tillsammans med imagines eller med puppor, som senare kläckts. *P. caprea*-larverna härstamma från Jämtland och Lappland, *P. caraboides*-larverna från lokaler i Skåne och på Öland. De äro varandra ytterst lika, men kunna (när en hel serie föreligger) möjligen skiljas på 1. antennledens form och relativa längd såsom fig. 1 A och B utvisa. Denna led synes hos *caprea*-larven i de flesta fall vara något längre än hos *caraboides*, och den saknar tydlig insnörning och knä i bakre delen. Hos den senare artens larv har leden merendels en tydlig, om än svag insnörning i bakre hälften och dessutom närmare basen en antydan till knäled. Samtidigt måste emellertid framhållas, att några av larverna varit svåra att skilja på 1. antennleden, om beroende på individuell variation eller på konserveringens ofullkomlighet må tills vidare lämnas därhän.

Melasoma saliceti Weise. — Denna art synes vara mycket lokal och periodisk i sitt uppträdande, och ej förrän den 1/7 61 har jag lyckats få se den i det fria. Den förekom då — imagines och larver i olika storlekar, de flesta nästan fullväxta — i mängd på östra stranden av Vombsjön (Sk. Björka sn). Näringsväxten var 2—3 m höga buskar av Salix pentandra, som i det närmaste avlövats. Andra pilarter liksom asp hade ej rörts.

Lixus iridis Ol. och **paraplecticus** L. — Den 4/9 61 fann jag i vissna stjälkar av Anthriscus silvestris på skogsängar i Hågadalen (nära Uppsala) rätt talrika puppor och nykläckta imagines av *Lixus iridis* Ol. Anmärkningsvärd är förpuppningen vid så sen tidpunkt, möjligen något fördröjd genom den kalla och regniga sommaren. Men även vid normal väderlek torde förpuppningen äga rum på sensommaren, medan den hos *Lixus paraplecticus* L. sker tidigare. Av den sistnämnda arten har jag i Skåne (Häckeberga) vid flera tillfällen sett puppor och nykläckta imagines i Sium latifolium under sista veckan av juni och i Gästrikland (Österfärnebo sn) i Cicuta virosa den 15—19/7.

Arternas puppor skiljas lätt från varandra, bl.a. på färgen. Hos *paraplecticus* är denna vit eller gulvit, hos *iridis* ljusare eller mörkare smutsbrun. Dessutom har *iridis* på ryggen av 7. bakkroppssegmentet en taggbeväpnad, kraftigt utvecklad puckel, som saknas hos *paraplecticus*. Larverna leva i det inre av värdväxtens stjälk, där de förtära märgen och genomgå hela sin utveckling under några sommarveckor. Förpuppningen sker vanligen vid basen av en skiljevägg i stjälken, sedan den urholkade märgkanalen ovanför

först täppts till med en spånpropp. Några dagar efter kläckningen (efter utfärgning och hårdnad av kitinskalet) gnager sig imagon ut ur stjälken genom ett rundat ovalt hål. På *Lixus iridis*-lokalen erhölls den 4/9 61 också nästan fullväxta larver av en *Oedemera*-art (sannolikt *viridescens* L. eller *lurida* Marsh.), som urholkade stjälkarna på liknande sätt som vivellarven.

Cryptorrhynchidius lapathi L. — Några lepidopterologer gjorde i juli 1960 en insamlingsresa till de nordligaste delarna av vårt land och funno då vid Soppero (Torne lpm) i grenar och kvistar av Salix lapponum en stor vivellarv, vars angrepp påträffades lite varstans i trakten. En av färddeltagarna, jägmästare C.-G. Wahlström, lyckades ur hemförda kvistar kläcka tre imagines, som befanns vara *Cryptorrhynchus lapathi* L. och som han varit vänlig överlåta till mig. Det märkliga med angreppet är, att det riktat sig mot mycket klena stamdelar (med en genomskärning av ända ned till 12 à 15 mm) och att en så stor larv, vars utveckling torde räcka minst 2 år, kunnat få rum och tillräcklig näring i dem. Gångarna förekommo mest i grenar och stamdelar nära marken och högst 1/2 m över denna, möjligen en speciell anpassning för larverna att bäst motstå vinterkölden.

Ceuthorrhynchus Thomsoni Kolbe. — Andreas Strand har varit vänlig revidera mitt rätt obetydliga svenska material av *Ceuthorrhynchus* »*chalybaeus*». Härvid kunde han fastställa, att tre ex. äro *C. Thomsoni* Kolbe, som finns beskriven och jämförd med *C. chalybaeus* Germ. i Horions tilläggsband till Reitters »Fauna Germanica» V s. 328 och i Norsk Ent. Tidskr. B. X s. 117—118. Två av mina *Thomsoni*-ex. ha tagits i Alvastra grusgropar (Ög) den 21/4 1928 och det tredje vid håvning på ett av Ombergs skogshyggen (Ög) den 17/5 1932. Arten är bunden till cruciferer och har på Jylland anträffats bl.a. på Brassica campestris.

Mina övriga 5 ex., erhållna vid håvning i bokskog vid Häckeberga (Sk) den 22/7 1957, äro *C. chalybaeus* Germ., som likaledes lever på korsblommiga örter, t.ex. Aliaria officinalis.

Hylastes ater Payk. — Under mina resor i södra Sverige sommaren 1961 sökte jag ofta efter denna art för att om möjligt få någon uppfattning om hur den lever. Den 17/6 undersökte jag några tallstockar vid Stora Rör på Öland. De vilade på sandmark, hade på översidan angripits av *Blastophagus piniperda* L., *Hylurgops palliatus* Gyll. och *Orthotomicus proximus* Eich. samt på undersidan av *Hylastes* (larver och imagines). Ett 100-tal fullbildade *Hylastes*-ex. togs tillvara, och av dessa voro 2 ex. *ater* Payk., alla övriga *brunneus* Er. Arterna levde sålunda i dessa stockar tillsammans. Någon skillnad mellan gångsystemen kunde jag ej se.

Ett par veckor senare (den 29/6) granskade jag i en planterad tallskog öster om Revinge (Sk) några vedkubbar av tall med tunn bark, som ännu lågo kvar okluvna på den sandiga marken. På undersidan hade de just börjat angripas av *Hylastes*. Ett 20-tal nyss ingrävda skalbaggar insamlades. De visade sig alla vara *brunneus* utom ett enda ex., som är en typisk *ater*. Även här levde alltså arterna tillsammans.

På grund av arternas uppträdande i samma veddelar kunde man möjligen börja tvivla på att de verkligen representera två olika species. Men då de — utan att övergångsformer någonsin iakttagits — skilja sig från varandra ej blott på yttre kännetecken utan också på ♂:s penisform (jfr Danm. Fauna XVIII. Barkbiller. 1956 s. 35), måste man ju betrakta dem som själv-

ständiga arter. På de 6 ex. av *ater*, som jag hittills sett (jfr också Ent. Tidskr. 1955 s. 135 och 1957 s. 47), finns en viss skillnad mellan denna art och *brunneus* också på halsskölden, som hos den förstnämnda genom tätare punktering är mindre glänsande än hos den senare arten. Alla mina hittillsvarande fynd (från fyra olika lokaler) av *ater* ha gjorts på sandmark.